

Izbija vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

THE LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in administracija
2807 S. Lawrence Ave.
Office of Publication:
2807 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4004.

LETO—YEAR XX.

Čena lista
je \$2.00

Printed as second-class matter January 23, 1914, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., torek, 1. novembra (November), 1927.

Subscription \$2.00
yearly

STEV.—NUMBER 257

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Trgovina med Združenimi državami in Rusijo raste

V zadnjem fiskalnem letu se je pomnožila za dvajset odstotkov.

New York, N. Y. — Kljub temu da ne obstoje diplomatski stiki med Združenimi državami in Rusijo se trgovina vedno bolj množi od leta do leta med obema velikima republikama. Po izjavi zvezencev je danes večja, kot je bila pred izbruhom svetovne vojne med Združenimi državami in carsko Rusijo. To dejstvo govori, da diplomatski stiki niso absolutno potrebni za razširjenost trgovskih stikov med dvema državama, ampak da so tu še drugi faktorji, ki odločajo o trgovskih stikih.

Zadnje fiskalno leto je končalo za Rusijo dne 30. septembra. Amtorg Trading korporacija, tako se imenuje ruska trgovska agencija, ki skrbi za razširjenost trgovine med obema republikama, poroča, da se je trgovina med obema državama pomnožila v zadnjem fiskalnem letu za dvajset odstotkov. V prejšnjem letu je dosegel trgovski promet vsoto \$65,328,175, v zadnjem se je pa povzela na \$78,380,592. Pred izbruhom svetovne vojne le pa znašal na leto le \$48,000,000.

Rudarjem antracita bi radi znižali mezdo

Kampanja magnatov antracita in trgovske zbornice. — 20,000 rudarjev je ob delu.

Scranton, Pa. — V okrožju antracitnega premoga v Pennsylvaniji se je pojavila kampanja za znižanje mezde rudarjem. Mezdna pogodba na polju antracita poteka prihodnje leto in magnatje rogov so že na delu za redukcijo mezde. Pri tej kampanji pomaga tudi trgovska zbornica v Scrantonu.

Wilkesbarre, Pa. — Pennsylvanija Coal Company je zadnji teden ustavila delo v svojih rovinah in 20,000 rudarjev je vrženih na cesto. Kampanja se izgovarja, da nima naročil in ne ve, kdaj se obnovi obrat.

KAKO SE PISATELJI TEPEJO ZA DENAR.

To pripoveduje Sinclair v svojem zadnjem literarnem delu.

New York, N. Y. — Upton Sinclair pripoveduje v svojem zadnjem delu, kako se pisatelji tepejo med sabo za denar. "Money Writes" (denar piše) pravi Sinclair, ko pripoveduje, kako pisatelji tekmujejo med seboj za zaslužek. Najboljša ni tista knjiga, ki je res najboljša, ampak ona, ki je vseč gospodarske. "Denar govori," smo rekli včas. To pravi Sinclair, ki je bil v Calumetu, kjer ostavlja že priletne starše in več bratov ter sester. Domneva se, da si je vzel življenje v trenutni slabomnosti. Nekaj dni prej je imel nesrečo z avtom in bil je pobit na glavi in prsih. — H. R.

Samomor rojaka.

Calumet, Mich. — Pred nekaj dnevi so našli Steve J. Kapla visečega na žici pri rudniku Blueberry, osem milj od Ishpeminga. Kapl je bil star 36 let in rojen je bil v Calumetu, kjer ostavlja že priletne starše in več bratov ter sester. Domneva se, da si je vzel življenje v trenutni slabomnosti. Nekaj dni prej je imel nesrečo z avtom in bil je pobit na glavi in prsih. — H. R.

Prodajal je "delnice nebes"

Sheboygan, Wis. — Rogerja, ki je tukaj prodajal delnice "zemlje v nebesih, kjer se cedi mleko in med." Če je kaj prida, ni znano, toda policija se zelo zanima za njegovo trgovino.

Bombaža se največ izvozi iz Amerike v Rusijo. Izvoženega je bilo za \$42,372,666. Bombažni izvoz se je pomnožil za \$11,000,000. To pokazuje, da bi bila revščina med revnimi farmarji na jugu, ki pridelujejo bombaž, še veliko večja, ako bi Rusija ne bila kupovalka bombaža na ameriškem trgu.

Za \$6,932,536 je bilo prodanih strojev, med katerimi so tudi stroji za pridobivanje naravnega olja. Traktorjev je bilo prodanih za več kot tri milijone dolarjev. Ta zadnja postavka pokazuje, da se Rusija trudi razviti poljedelstvo, ki je bilo strah za zanemarjeno in starokopitno v carski Rusiji.

Rusija je prodala zopet Ameriki več kot za štirinajst milijonov raznih produktov. Med temi produkti so kožušina, dragocene kovine, čreva, lan, kože, ščetine, ribe, kaviar itd.

Rusija ima štiri velike trgovske agencije. Te so Amtorg, Vseruski tekstilni sindikat, Centrosojuz in Selsksojuz. Zadnji dve sta trgovski centrali za ruske poljedelske zadrage. Te zadruge se nekakšna hrbtnica moderne Rusije za razvoj gospodarstva v prid ruskemu mužiku.

Mehiško razsodišče ustavilo stavko

Železniški delavci se morajo vrniti na delo, ali pa bodo odslavljeni.

Mexico City, 31. okt. — Mehliško zvezno razsodišče je zaključilo v sporni zadevi med komunistično unijo železniških delavcev in ameriško železniško družbo Southern Pacific, da je sedanja stavka v delavnicah omejenih družbe v Empalmu in Mazatlanu nepostavna in delavci se morajo v 72 urah vrniti na delo. Ako se ne vrnejo, se bodo smatrali, da so pustili delo in družba lahko najame nove delavce.

Stavkujoči rudar obsojen

Ubil ga je s klob v okolici Steubenville, O.

Steubenville, O. — Joe Pettit, stavkujoči rudar, je bil v soboto ubit v bližini Dillonville. Četvorica stavekokazov, ki so bili na delu v premogovnik Winston Deer kompanije, je streljala nanj. Četvorica je bila kasneje aretirana pri Martin's Ferryju.

V Berlinu je več mrtličev upepeljenih kot pokopanih.

Berlin, 31. okt. — Krematorij v Berlinu imajo danes več dela kot grobokopi. V septembru je v Berlinu umrlo 2100 oseb in od teh je bilo 1075 upepeljenih in 1026 pokopanih. Glavni vzrok naraščanja kremacij je gospodarski. Upepeljevanje je cenejša, dočim so grobovi na berlinskih pokopališčih zelo dragi. Krematorije družbe ne prodajajo krat, temveč jih posojujejo, nakar mrtliča sežgejo v papirnati krsti, ki je zelo poceni.

Opat in punca odnesla dva milijona frankov.

Bruselj, 31. okt. — Opat samostana Aelwyl v provinci Limbourg, Belgija, je zadnje dni izginil neznano kam in z njim vred je izginilo tudi neko mlado dekle. Policija je bila obveščena, da je iz blagajne samostana izginilo tudi dva milijona frankov. Denar je bil lastnina meštike bratovščine in predstavljala prihranke zadnjih sto let.

Socialisti v Readingu upajo na zmago pri prihajajočih volitvah

Propaganda v mestni občini je velika. — Pa tudi nasprotniki delavstva ne drže križem svojih rok.

Reading, Pa. — Tukajšnji socialisti so prepričani, da izidejo pri sedanjih občinskih volitvah kot zmagovalci iz volilnega boja. Dogodki zadnjih let v industriji Pennsylvanije so morali tudi v politiki brezbržnim delavcem odpreti oči, da brez razredno zavedne delavske politične organizacije ne bodo obdržali pridobitev, ki so jih izvojevali s svojo delavsko strokovno organizacijo. Vsaka stavka, vsak izpor, celo vsak protestni javni pohod jih uči, da je res tako. V rudarski stavki so videli, da sedanje politične avtoritete v tej državi podpirajo podjetnike in ne rudarjev. Doživeli so, kako je državna policija v Cheswicku razglašala šoh, ki je imel izreči simpatije Saccu in Vanzettiju, mesto da je vzdrževala red in mir. Videli so, kako so bili rudarji, ki so se udeležili tega shoda, aretirani in obtoženi, medtem ko v javnost še ni prišel glas, ki bi povedal, da se je uveljavila preiskava proti državi policiji.

Doživeli so veliko še drugih dogodkov, a vsi ti govore: "Delavci, dovršite svoje organizacije, organizirajte se tudi politično, ako želite pridržati uspehe, ki ste jih dosegli na gospodarskem polju in da jih dosežete tudi v bodočnosti."

Za mestnega župana kandidira J. Henry Stump, predsednik delavske strokovne centrala v mestni občini. Za občinskega svetovaleca kandidira James H. Maurer, predsednik Pennsylvanske državne delavske federacije, katerega ime ni le elial še skoraj vsak strokovno organiziran delavec, ampak je tudi silil ali pa čital o njegovem delu za osvoboditev delavskega razreda iz mezdnje sužnosti.

V kampanji so delavci tudi stari sodrugi, ki jasno vidijo in razumejo, da mora osvoboditev delavstva priti od delavstva samega.

POSLEDICA PREPOVEDI: ZNIZANJE MEZDE.

Prvi rezultat "indžunkšana" v Penni je bil, da je Terminal Coal Co. znižala skromno plačo.

Pittsburgh, Pa. — Ni se še dobro poskušalo črniti na sodnijski prepovedi, katero je dalo zvezno sodišče Pittsburgh Terminal Coal kompaniji napram organizaciji rudarjev v 5. distriktu, ki je kompanija znižala mezdo stavekokazom. Prepoved, ki je zvezala roke uniji, je omogočila družbi redukcijo mezde.

Če bi bila družba znižala mezdo stavekokazom prej, preden je dobila "indžunkšan," bi bili stavekarji lahko povedali stavekokazom, da to imajo za plačilo, ker so prišli odjedat kruha organiziranim rudarjem — a danes ne smejo govoriti z njimi. Sodišče je prepovedalo stavekarjem približati se stavekokazom.

Družba je znižala mezdo nakladalcem od 70 na 65 centov od tone, kopačem premoga pa od \$1.01 na 94 centov od tone, o nim pa, ki so plačani od dneva, od \$6.75 na \$6.

Unijska lestvica zahteva 77c od tone za nakladanje in \$1.12 od tone za kopanje s krampom.

Petnajet Litvinev obsojenih v smrt.

Varšava, 31. okt. — Deset častnikov in pet prostakov litvinske armade je bilo v soboto pred vojnim sodiščem obsojenih na smrt v Coszedaryju. Obtoženi so bili upora proti sedanjemu diktatorski katoliški vladi v Litvi.

ORGANIZIRANJE ZAVAROVALNIŠKIH DELAVCEV

Uslužbeni prejajajo nizke mezde. — Ni vse zlato, kar se svetli.

New York, N. Y. — Unija pisarniških uslužbencev v New Yorku se je lotila velikega dela. Pričela je s kampanjo za organiziranje uslužbencev pri treh največjih zavarovalnih družbah, ki so Metropolitan Life Insurance, Equitable in New York Life Insurance.

Predsednik organizacije pravi, da so pričeli s delom na največjem polju neorganiziranih delavcev, ki so najslabše plačani.

Kampanja je pričela s govori na radio. Odkar je ofenziva pričela, dobiva glavni stan unije pisma uslužbencev in uslužbenki, ki pripovedujejo o slabih delavnih razmerah. Pisma pa ne prihajajo le od teh uslužbencev, ampak tudi od telefonistk. Plačo neke uslužbenke pri New York Telephone kompaniji pripoveduje, da so uslužbenke v pisarniškem oddelku pri tej kompaniji nastavljene s deset in dvanajst dolarjev tedenske mezde. Vsehki devet mesecev se mezda povzela za en dolar. Ko je uslužbenka v službi pet in dvajset let, je v nevarnosti, da bo odlovljena, ker je prestara.

Pisma, ki so jih pisale uslužbenke Metropolitan Life Insurance kompanije ne prikazujejo 70-letnega Haley Fiskeja, predsednika te družbe, kot dobrohotnega očeta uslužbencev. Nekaj teh pism je bilo prečitanih z Debsove radiopostaje. Tako se neko pismo glasi:

"Zelim, da avtokratični Fiske poskuša živeti v New Yorku z mezdo dvanajst dolarjev na teden. Ampak ta šentlemen se ne mara voziti niti z naduljeno železnico, ako se zgodi, da je tudi eden izmed njegovih 'otrok' na nji. Vedela nisem, da se ta šentlemen pelje z naduljeno železnico, poznala nisem tudi njegoyih ukazov, pa sem hotela vstopiti v voz. Broz vsakih ceremonij so mi pokazali najstopim na stran in pred nosom so mi zalupili vrata."

Druge pismo pripoveduje: "Pred pet in dvajset leti sem vstopila v službo pri Metropolitan Life Insurance kompaniji proti \$8 tedenski mezdi. To je bila začetna mezda za uslužbenke. Leta 1919, sedemdeset let, sem prejela \$14 mezde na teden. Zdal je leto 1927. Prejemam \$24 na teden, v pet in dvajset letih se je mezda povzela za 18 dolarjev. Delo, ki ga opravljam je tako, da v sedanjem gospodarskem sistemu delam lahko še pet in dvajset let za to družbo, pa ne bom prejela centa povzicanja."

Ta uslužbenka, stara blizo petdeset let, občuti, da ji peša vlad napornega dela. Brezplačni obed, ki jih Fiske daje svojim uslužbencem, ne pomaga k njenemu zdravju, pravi dopisovalka. Fiske bi takega obeda ne povžil, ako bi ga kdo postavil predenj.

Mati prepovedala sinu ženitev.

Norfolk, W. Va., 31. okt. — Andrew Sansone, star 47 let, je bil pripravljen, vrniti ženitovanjsko licenco, ker je hotel poročiti neko vdovo, katero Sansoneva mati ni marala. Mati je prignala sina na sodnijo, da je vrnil licenco, ker jo ni ubogal, da poroči žensko, katero mu je ona izbrala.

Nov rekord oktobrske vročine.

Chicago, — V nedeljo 30. oktobra je toploter kazal 79 stopinj, kar je nov rekord za ta čas v Chicagu.

Pogodba "politega kužka" za postrežke na železnicah

Postrežke spalnih voz na kolodvoru pennsylvanske železnice v New Yorku silijo podpisati "pogodbo politega kužka."

New York, N. Y. — Zdal ima opraviti s pogodbo "politega kužka" tudi še na kolodvoru pennsylvanske železnice. Na stopnice zamorakih postrežkov spalnih voz je moralo podpisati pogodbo, da nima nobenih stikov in da jih ne bodo imeli tudi v bodočnosti s Bratovščino postrežkov spalnih voz.

Pennsylvanska želez. družba je znana kot nasprotnica strokovno organiziranega delavstva. Atterbury, njen ravnatelj, se je takoj v začetku kampanje za odprto delavnico pridružil "open šaparjem." Uničeli je organizacijo železniških delavcev, ki delajo v železniških delavnicah. Ustanovili je kompanijske unije za te vrste železniških delavcev. In kot znamenja zdaj govore, so na vrsti postrežki spalnih voz. Metode za preprečenje organiziranja postrežkov spalnih voz so druge.

Ko so preprečili organiziranje železniških delavcev, ki delajo v železniških delavnicah, so se poslužili kompanijske unije, zdaj se pa poslužujejo razpise pogodb "politega kužka", ki so jo baje na široko uvedli prej prvi premogovniški podjetniki v Zgodnji Virginiji in katere se zdaj poslužujejo premogovniški podjetniki v nekaterih premogovniških distriktih, da drže rudarsko organizacijo proč od svojih premogovnikov.

Roy Lancaster, star finančni tajnik organizacije postrežkov, je dobil fotostatično kopijo te pogodbe in je nekega obširnega dokumenta. Ima več kot štiriideset zapiseženih izjav od postrežkov, v katerih izjavljajo, da so bili moralno prisiljeni podpisati te pogodbe.

Železniška družba se poslužuje še drugih zvijač, da uniči unijo postrežkov, ki je v anovnanju. Družba ima za uslužbenec svoj klub. Finančni tajnik organizacije pravi, da so v tem klubu zbrani večinoma kompanijski tihožalci in svetohlinci. Ta tihožalci klub zbira podpise za razne peticije, ki jih narekuje družba in so v njenem interesu. Postrežke, ki noče podpisati takih peticij, seveda naznanjajo superintendentu. Kaj se s takim delavcem zgodi, lahko razume vsak delavec, ki dela v podjetju, v katerem se vzdržuje vohunski sistem in v katerem nekateri delavci tekmujejo med seboj za lizanju palice, ki jih tepe.

Zdal kroži taka peticija zopet med postrežki in pogodba "politega kužka" je del iste.

Iz Ameriške prohibicije se norčuje ves svet, pravi škof.

Springfield, Mo., 31. okt. — H. T. Pardridge iz Kansas Cityja, škof episkopalne cerkve v zapadnem Missouriju, je v intervjuju rekel, da se iz ameriškega prohibicijskega zakona norčuje ves svet. Prohibicija ni odpravila pijančevanja, pač pa je povzročila, da je nastopila doba, v kateri mlajša generacija nosi v žepih steklenice žganja. Škof je tudi izjavil, da bodo Združene države prisiljene, modificirati prohibicijski zakon, ako hočejo rešiti temperenčni problem.

Prohibični agent obsojen na triletnega otroka.

Lexington, Ky. — Prohibični agentje, ki so pred par dnevi udrili v hišo Johna R. Hollingswortha v Georgetownu, so streljali in smrtno ranili Hollingsworthovega triletnega sina, ki se je igral pred hišo. Eden agentov, Ben F. Unthank, je bil aretiran.

CURTIS VRGEL KLOBUK V POLITIČNO ARENO

Razglasil se je sam za predsedniškega kandidata v letu 1928

Washington, D. C. — Senator Curtis iz Kansasa ni čakal, da ga kdo drugi proglasi za predsedniškega kandidata republikanske stranke. Čakal je in čakal, odmeva od zunaj ni bilo, pa se je sam proglasil formalno za predsedniškega kandidata. Apeiral je na kansasko republikanec, da podpirajo njegovo kandidacijo. V tem apelu ni rekel, da ga podpirajo samo pri prvih glasovanjih, ampak akoni vse konvencije.

Curtis je gledel in poslušen slušabnik srednjih privilegijev, ki se ni nikdar vpisal odredbam, ki so prihajale od avtoritete, ki je najbližje Wall Streetu. Odločil se je braniti Falla, Denbyja, Harry Daughertyja in druge elatne Harding-Coolidgevega kroga glede oljnih škandalov in razkritij v justičnem departmentu. Njegova navada ni, da bi nastopal kot govornik in tako javno pobijal nasprotno govornike. On obdružuje konference v predobah senatne dvorane in po senatnih hodnikih, ki katerih se govori tiho in le šepeta.

Enkrat samkrat so videli Curtisa, da se soglašala in je imenadjen. To je bilo takrat, ko so ga njegovi prijatelji videli hiteti v pisarno meštarske tvrdke ob času, ko so bile gotove kupčije s oljnimi delnicami razkrile v teku Walshove preiskave glede sluparije s mornariškimi rezervnimi oljnimi zemljišči.

Kulturni delavci povabljeni v Moskvo

Posebni vlak s umetniki in pisatelji odšel iz Berlina.

Berlin, 31. okt. — Danes je odšel iz Berlina v Moskvo poseben vlak s umetniki, pisatelji in drugimi kulturnimi delavci, ki so bili povabljeni od sovjetske vlade, da se udeležijo slavnosti ob desetletnici komunistične revolucije v Rusiji. Theodore Dreiser bo zastopal Ameriko, Kaethe Kollwitz Nemčijo in Salvador de la Plaza Mehiko.

ŠTIRI BANKE SKRAHIRALE V IOWI V DVEH TEDNIH.

Imele so skupaj \$3,500,000 vlog.

Algona, Iowa. — Štiri banke v okroju Kossuth so zaprle vrata v zadnjih dveh tednih. Propadale banke so: First National Bank in State Bank of Swen City v Swen Cityju, County Bank v Algoni in Algona State Bank. Vse štiri banke so imele približno \$3,500,000 v vlogah. Lastniki bankrotiranih zavodov se izgovarjajo na "zmrzljeno premoženje" (frozen assets).

Ubit, ker je vzel cigareto.

Chicago. — Neki neznan možki je plačal v nedeljo večer s smrtjo svoj poizkus, da izprosi cigareto od Charless Bowena.

Bowen je stal na vogalu 70. ceste in Stony Island ulice, ko se mu je približal neznan možki in ga vprašal za cigareto. Bowen mu je odvrnil, da jih nima, nakar je neznanec pograbil cigareto, ki jo je Bowen baš vtaknil v usta. Neznanec je nato odšel v bližnjo lekarno in Bowen, ki ga je ta predrznost razjezila, je šel za njim. V lekarni sta se približala pretepati, toda ljudje so ju spravili narazen. Zunaj na trotoarju je Bowen pobli neznanca na tla, kjer si je slednji prebil lobanjo in je kmalu potem umrl. Bowen je bil aretiran.

Pri neznanec so našli več ženskih prestanov in \$3 denarja.

All se pripravi za znižanje mezde delavcem jeklarke industrije?

Cene jeklu padle in magnatje se hočejo napičati s redukcijo mezde za izgubo. Konferenca v Wall Streetu.

New York. — V wallstreet-skih palačah so v teku konference in razprave med magnati jeklarkega trsta glede krize, ki je menda zadelo jeklarako industrijo v Ameriki. Cene jeklu padajo že nekaj časa in reprezentantje vodilnih jeklarskih kompanij v Združenih državah tuhtajo, kako bi stabilizirali trg jekla in se napičali za izgubo.

Kakor poročajo, je v razpravi med magnati tudi vprašanje znižanja mezde. Nekateri družbe — predvsem Bethlehem Steel Corporation in Republic Iron & Steel Company — so mnenja, da je potrebna "navedolna revizija mezde," ako hočejo jeklarski gospodje ohraniti sedanjno višino profita.

Konferenca se nadaljuje ta teden. Nekateri predsedniki jeklarskih družb se boje mešdnje redukcije in še zadnji teden so svarili, da bi bilo znižanje mezde na pragu predsedniškega leta, ko so volitve, zelo slaba taktika. Počakati je treba vsaj eno leto, dokler ni volilna kampanja zaključena.

Rumunska diktatura

Bratianski prelati regente in izdaja odredbe na svoje past.

Budapešta, 31. okt. — Z rumunske meje so danes prišle novice, da je anoli lubrhnula revolucija proti Bratiansovi vladi. Kmeti niso potrjeni.

Dunaj, 31. okt. — Na temelju poročil iz Beograda je rumunski premijer Bratianski postal diktator, ki se ne smeni nič za regentaki svet. Bratianski izdaja odredbe za potlačanje karolističnega gibanja brez dovoljenja regentov.

Vse rumunske vojaške posadke so mobilizirane in šandari nadaljujejo s aretacijami pristavev bivšega kronprinca Karola. Casopis ne amajo niti omeniti Karolovega imena.

Medtem javljajo iz Pariza, da je Karol rekel, da pojde v Rumunijo takrat, ko pride njegova ura, ne prej. Ura vsekakor še ni prišla, kajti Karol še ne misli na odhod iz Francije.

Maksimilijan Harden umrl.

Berlin, 31. okt. — Maksimilijan Harden, znani kritik in urednik politične revije "Die Zukunft," je včeraj umrl v Švici. Harden je zaslovel valed svojih ostrih kritik, s katerimi je bilal kajzerja in druge velikaše. Star je bil 66 let.

Vandervelde se je oženil.

Pariz, 31. okt. — Emile Vandervelde, belgijski socialistični veteran in minister sunanjih zadev, se je poročil s Jeanno Augusto Feliciano Beekman, doktorico zdravilstva. Vandervelde je star 61 let, njegova nevesta pa 58.

Ženska se je ubila.

Chicago. — Mary Kenney, stara 62 let, stanujoča na 2307 S. Union ulici, je v nedeljo umrla v okrajni bolnišnici vlad poškodb, ki jih je dobila pri padcu na trotoarju blizu svojega doma.

Uhoj pri negometni igri.

Providence, R. I., 31. okt. — Philip Lupo je v preprihu ubil Frank Longota, ko sta opasovala nogometno igro na tukušnjem igrišču. Lupo je bil aretiran.

Štirje ubiti pri padcu letala.

New Brunswick, N. J. — Trije pasazirji in pilot so obhvalni mrtvi zadnje nedelje, ko je letalo padlo tukaj na tla.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Reklame se na vrhu.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta; Chicago in Cileo \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta, in na inostranstvo \$9.00.

Naslov na vas, kar ima stik s Slovinci:

"PROSVETA"

3657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Subscriptions: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$9.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oglepu a. pr. (Sept. 30-1927) poleg vašega imena na naslovni strani, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne utavi list.

NEVARNOSTI V INDUSTRIJI.

Številne so nevarnosti, ki preže na delavce v industriji, a kljub temu se pa malo stori za varnost delavcev in ohranitev njih zdravja in zdravih udov.

Delavčeve oči, ki jih delavec neobhodno potrebuje, da dela in zasluži za prehrano sebe in svojcev, so izpostavljene izredno veliki nevarnosti v industriji.

V državi New York sta v letu 1926-1927 dva delavca umrla, ker sta bila poškodovana na očeh. Deset delavcev je popolnoma oslepel. Za delavčeve oči so najbolj nevarni stroji in orodje, od katerega odletavajo majhni drobci, ki so dostikrat nevidni za prosto oko. Kako nevarno je tako orodje, govori dejstvo, da je ravno v tem letu v državi New York oslepel na eno oko 786 delavcev. 2150 delavcev je pa bilo poškodovanih na očeh, da so ostali doma več ko teden dni.

Stroji, ki sekajo, stružijo in oblajo material, da od njega lete mali drobci, so najbolj nevarni. Veliko stavbinskih delavcev se tudi poškoduje na očeh. Nevarnosti v tovarni so velike, ampak v tovarnah imajo saj nekaj varnostnih naprav, medtem ko jih na stavbah ni. Ako se zavedamo, da se gornje številke nanašajo samo na eno državo in delavce, ki so bili poškodovani na očeh, tedaj lahko razumemo, kako veliko je število na očeh ponesrečenih delavcev v Združenih državah in kako velike so nevarnosti, ki preže na delavčeve oči.

Statistika o nesrečah v premogovnikih, rudnikih, kamnolomih, tovarnah, na železnicah itd. nam pove, da je vsako leto ubitih in poškodovanih več delavcev, kot jih je bilo v najbolj vroči bitki, ki se je vršila v zadnji vojni. Teh žrtev, ki se vsako leto žrtvujejo molohu Kapitalizmu, kapitalistični razred ne vidi in spomenikov jim ne postavlja.

K nesrečam, ki se dogajajo v industriji, so se pa pridružile še takozvane strokovne bolezni. Te bolezni poberejo še veliko več žrtev, kot nesreče. Do danes še nihče dognal števila teh žrtev, ki segajo v stotisoče, ker ni še pravega sistema za dognanje števila teh žrtev.

Zdravniki dajejo v zdravniških knjigah, člankih in spisih nasvete, kako mora človek živeti, da si ohrani zdravje. Kako si naj delavec ohrani zdravje, ki mora delati v delavnici, v kateri izhlapevajo strupeni plini, katerih učinka delavec ne občuti, dokler ne more več na delo, so povedali znanstveniki in zvedenci, ali do danes so bili prav redko vpoštevani v tovarnah, ker ni zakonov, ki podjetnika prisilijo, da nabavi naprave, ki izdatno varujejo delavce pred vdihavanjem takih plinov.

Redkokdaj izve javnost, kako strašni so učinki takih strupenih plinov. Citatelji se še spominjajo, kako je javnost pretresla vest o zastrupljenju večjega števila delavcev, ki so bili nameščeni pri obdelovanju gazolina s svinčcem v tovarnah oljnega trasta tam na vzhodu. V začetku je ta vest učinkovala in javni glas je zahteval, da se obdelovanje gasolina s svinčcem odpravi. Kmalu je vse vtihtnilo, gasolin, obdelan s svinčcem, je pa prišel na trg v proslavo boginje — Denarne mošnje in malika — Profita.

Svinec je eden najhujših strupov v industriji. Rabi se skoraj v dve sto industrijah. V teh industrijah so delavci povsod izpostavljeni temu strupu.

Nanj naletimo tudi v barvah. Danes je pa človeška veda že tako daleč napredovala, da je uporaba svinca ne potrebna v barvah, ki se škrope na stene. Strokovna organizacija pleskarjev in sobnih slikarjev je sploh odpravila pleskanje sten s škropljenjem. Ali tam, kjer pleskarji niso organizirani, se še vedno škrope stene z barvami, katerim je primešan svinec.

To pokazuje in potrjuje, ako hočejo delavci varovati svoje ude pred nevarnimi stroji in svoje zdravje pred zastrupljenjem z nevarnimi strupi, se morajo organizirati politično in strokovno, da s socialnimi zakoni in pogodbami zavarujejo svoje zdrave ude in svoje zdravje. Ako bodo čakali na dobro voljo podjetnikov, bodo lahko čakali večnost, ker je privatnim podjetnikom več za pomnoženje profita, kot pa za varstvo delavskih udov, zdravja in življenja.

VESTI IZ NASELBIN

O stavki v Coloradu.

Alamo, Colo. — Želim poročati kako se imamo v tej sbebski Coloradu. V splošnem vam je položaj znan. Alamo je nova naselbina, ki se nahaja 18 milj. zapadno od Walsburga in ki ji gospodarijo milijonarji iz New Yorka in je še dosti slabša kot so pa Rockefellerjeve. Že od začetka je bila ta majna na slabem glasu kot ena najbolj nazadnjaških, ker se je v njej priganjalo ljudi k delu kot pred 20 leti. Osebo svobodo so ljudem prikrivali. Jaz sem bil edini Slovenec v tej naselbini, razen Johna Grabnerja, ki zdaj stavlja kralj, in par Hrvatov ter Dalmatincev, ki so nekateri tudi ostali na delu.

Jaz sem bil poškodovan v tej jami; tako mi bo bolj težko priti za kako drugo delo. Tu sem namreč obratoval "hoist", pa rajši sem pustil to lahko delo, kot da bi sebeal. "Kamp Marshall" me je parkrat vprašal, če mislim iti delat, pa sem mu rekel, da ne, dokler imajo gumene okoli kampe. Pa pravi: "Work or get out!" Ob koncu meseca bom odšel iz te naselbine. Moj bodoči naslov bo: Sopris, Colo., kjer bom čakal, da se stvar umiri.

Tu v Alamo je od 150 delavcev šlo ven samo okoli 20 rudarjev. Največ Jugoslovancev in najmanj Mehikancev. Poslušujejo se vseh mogočih sredstev za preprečitev štrajka. Gunmenov imajo akoro toliko kot delavcev. Okrajno cesto so zaprli z bodečo žico, kot v svetovni vojni fronto. Na cesto položijo desko z žebliki pncni, da ne more noben nepoklican avto notri, predno ga ne preličejo kaj in kdo je šofer avta.

Moje osebno mnenje o tem štrajku je tole: Organizacija I. W. W. uživa jako malo ugleda med tukajšnje publiko v splošnem, toda U. M. W. of A. ima boljši ugled med ljudstvom, pa toliko slabši med delavci, zato ker so bili že v vseh prejšnjih štrajkih tako izkoriščani. Val dobišjo vodstvo, da jih pusti na cedilo v najkriticnem položaju. Zato so se pa zdaj vsi toliko bolj oprijeli te organizacije, to je I. W. W. Precej upanja je za zmago, ker glavno ni kdo vodi štrajk, temveč koristi, ki jih dobimo, če zmagamo. Zatorej vsak naj pomaga po svoji moči in pameti z vzgledom in voljo, pa bo tudi Colorado enkrat organizirana kot se spodobi v teh časih. Meni so nekateri svetovali, da bi bilo bolje, če ostanem na delu, zato ker sem bil malo pohabljen v tej majni, in če pustim to delo, bom težko zopet dobil kaj takega. Pa sem se odločil, da rajše pustim delo, kot da bi mi kdo rekel, da sbebam, pa magari če je to v mojo lastno škodo.

Ena stvar je, katero hočem omeniti. Če hoče delavstvo v tej državi kaj postati svobodno, se mora organizirati politično, odpraviti postavbe, ki so delavcem sovražne, kot so protipletni zakon, "industrial commission", in "state compensation" postavbo, s katero sem imel nekaj posla in vem, kako je slaba za delavce. Torej vsi delavci na volilni dan skupaj in predeležimo postavbe, ki so nam sovražne. Potem se bo lahko organizirati industrijsko in politično. Pozdrav vsem čitateljem! — Joe Marela.

Položaj stavkarjev.

Cheswick, Pa. — Ker imam dosti prostega časa, hočem malo opisati kako se imamo v naši dolini. Rojakom je že znano, da tudi mi povečini počivamo že dolgo.

V sosednjih naselbinah kar mrgoli stavkokaške golazni in njihovih obojnih varuhov kljub stavkovnim stražam. Vsih temu pa se še noben domačin ni podal na stavkokaško delo na Harmarville, za kar jim vaa čast. Tako tudi predelavcem omenjene kompanije, ki so pustili delo, ko je kompanije prišla obratovati rudnik a stavkokaži. Obratno je pa na Harwicku, kjer so se še domačini odzvali temu umazanemu delu; med njimi je tudi par Slo-

vencev, in tudi člani S. N. P. jednote in tudi tisti, ki so ustanovili društvo št. 419 in ga priklopili k S. N. P. J. Bili so izvoljeni v društvene urade, zdaj so pa še rudaraki organizaciji pokazali hrbet. Odpustili jim, gospod, saj ne vedo kaj delajo! Od ene družine gre eden pod orožjem nagi in sebi kruh od ust trgati, drugi pa gre na stavkovno stražo. To je res žalosten prizor.

Pa naj omenim še to: kakor hitro je bilo stavke konec v Illinoisu, takoj se je zmanjšalo število stavkokažov. Zato pa apeliram na tamkajšnja društva, da malo natanko gledajo, od kod so prišli in kaj so delali tisti ptički. Jaz sem mislil, da so rudarji stoprocentno organizirani, toda motil sem se. Tukaj sem videl avtomobile iz več držav, kakor tudi iz Illinoisa. Na društvenem polju gre še do bro dosedaj, ali od sedaj bo bolj trda, ker ne bo denarja niti za stament, ker že za mesec oktobra so nekateri člani in članice prišli na pomoč in so plačali assement za sobrata Stefana Kovačoviča in družino. Imen darovalcev ne bom omenil, ker bi vzelo preveč prostora. V imenu prizadete družine se darovalcem lepo zahvalim.

Pozdrav vsem zavednim sotrpinom, ki vztrajajo na stavki, in čitateljem Prosvete! — Poročevalec.

Novice iz Newburga.

Cleveland, Ohio. — Upam, da mi odstopite malo prostora v listu Prosveti, četudi mi pero bolj slabo teče.

Z delom gre tukaj zelo slabo. Nekateri delajo po par dni v tednu, drugi pa nič. Plače so slabe kakor povsod. Posebno sedaj bi delavci potrebovali nekoliko zaslužka, ko je treba pripraviti raznih potrebščin, ker prihaja zima.

Naša naselbina ali okolica je še mlada, to je v Newburghu, ki je del Clevelanda. Šejer je slovenska naselbina Newburgh še stara, toda kar nas živi sedaj nad 93 čisto, smo skoro vsi novi naseljenici tukaj, ker pred par leti je bilo na tej strani komaj par slovenskih družin, ki pa niso poznale nobenega društvenega življenja. Sedaj imamo tukaj štiri podporna društva, poleg tega pa imamo tudi pevski zbor "Cvet." Do leta 1922 je bila naselbina takorekoč neprebujena. Meseca novembra istega leta je bilo ustanovljeno društvo, ki je bilo priklopljeno naši veliki organizaciji SNPJ. Poklicali smo vrhovnega zdravnika jednote dr. Kerna in naš dobri rojak Joe Lever nam je dal na razpolago svoje prostore, kjer se je izvršila zdravniška preiskava kandidatov za novo društvo. Takrat ni bilo tukaj nobene dvorane na razpolago. Naš dobro poznan Anton Traven nam je preskrbel vse potrebne listine in knjige iz glavnega urada SNPJ. Nato je bila sklicana ustanovna seja in prihodnjega leta, 1923, smo v januarju plačali prvi assement. Društvo smo dali ime "Društvo na Jutrovem." Prvi uradni društva so bili: John Tomčar, predsednik, Anton Traven, tajnik, Anton Bubnjč, blagajnik, kateri urad ima še sedaj in upati je, da ga obdrži še nadalje, ker on je zelo vesten blagajnik, akribi za društvo in jednoto. Društvo ima danes skoro 100 članov.

Takoj za tem je bilo ustanovljeno pevsko društvo "Cvet", ki je leta 1926 postalo tudi podporno društvo na svobodomiselnih podlagi ter sedaj šteje že kakih 100 članov. Pevodružja društva je J. Gombac. V naselbini je še mnogo pevcev in pevk, ki niso člani tega društva. Zakaj bi ne postali člani? Mesečnina je komaj 15 centov, v slučaju bolezni pa dobite \$5 na teden podpore, za posmrtnino pa dolar od vsakega člana.

Dalje imamo v naselbini tudi društvo "Danica" in društvo "Kraani Raj", ki tudi lepo napredujejo. Že pred več leti je bila ustanovljena organizacija S. D. D. in prošle poletje je pa bil ustanovljen odesk Naprednih žena S. D. D., ki bodo sodelovale z odborom organizacije. Tako so pred par tedni priredile veselico, ki je bila dobro oblikana, tako dobro še nobena moška veselica ni bila. Naše napredne žene in

dekleta zaslužijo za to vse priznanje. Objubile so, da bodo še naprej tako delavne ter da bodo one imele prvo veselico v bodoči S. D. dvorani.

Kaj pa mi moški? Ali ne bomo tudi mi bolj delovali za našo lastno dvorano, da se naša ideja čimprej uresniči? Seveda bomo! Dne 24. oktobra sem čital v "Cleveland Pressu," da so mestne oblasti dovolile zidavo naše Slovenske delavske dvorane. Torej permit že imamo, ostalo pa bomo še naredili. Tukaj v Ameriki imamo pravico, da na tujih tleh lahko gradimo svoje dvorane in domove. Rojaki, kateri še niste državljani, postanite takoj, ker to je zelo važno za vsakega delavca.

Kdaj pričnemo z zidavo dvorane, bom pozneje poročal v slovenskih listih, ker sedaj še ni odločeno. Naše društvo SSPZ, zborujoče v SND, je sklenilo, da priredi plesno veselico dne 12. novembra v soboto zvečer. Ker bo zadnja veselica pri Weberju na 104 Union ave., moramo to priliko izrabiti in se udeležiti v velikem številu.

Dne 26. oktobra se je povrnil iz stare domovine naš stari pevec in član pevakega zbora "Cvet" France Šiško. Objubil nam je, da ostane še nadalje član zbora. France se je v stari domovini poročil z gđ. Kristino Jaketič iz Bača pri Materiji. Želim mu obilo sreče v zakonskem stanu. Istega dne se je vrnil tudi Franc Gustinčič, ki se je tudi poročil v stari domovini. Obe mladi ženi prideta v Ameriko pozneje. Anton Vatovec, ki se nahaja v stari domovini, je tudi zvedel, da nameravamo v kratkem pričeti z zidavo Slovenske delavske dvorane, pa se je brž odpravil proti Združenim državam, da pomaga pri SDD. Tudi on se je tam poročil.

Rojaki, nikar ne pozabite, da se vrši veselica dne 12. novembra pri mr. Weberju. — Slovenski volilci, bližajo se volitve in pričakovati je od vas, ki živite v 2. volilnem distriktu in ste pravilno in pravočasno registrirani, da oddate svoje glasove za F. J. Volka. On je Čeh in jako priljubljen med slovenskim narodom.

Rojaki in rojakinje, v naši naselbini je še mnogo slovenskih družin, katerih člani še ne pripadajo naši slavni organizaciji, Slovenski narodni podporni jednoti. Obrnite se za pojasnila na tajnika društva "Društvo na Jutrovem" ali pa na posamezne članke, ki vam bodo radi pomagali, da postanete člani jednote. Dalje želim naznaniti, da je bil pri omenjenem društvu izvoljen posebni odbor, ki bo deloval, da se v kratkem ustanovi angleško govoreče društvo, ki bo v korist naši mladini. Toda priznati je treba, da so težave pri tem delu, ker veliko staršev se še boji, da kaj bi se zabojovoljo zgodilo, če bi svoje otroke vpisali v to društvo in jednoto.

Pozdravljam vse pevke in pevce zbora "Cvet" kakor tudi ostale rojake! — Peter Segulla.

Rojaki, nehaite stavkokažiti!

Harwick, Pa. — Čudno se mi zdi, da se nihče ne oglasi iz naše naselbine v listu Prosveti, ki ga tako rada čitam, ker v njem imam veliko ameriških kakor tudi avetovnih novic ter z veseljem berem poročila naših bratov in sester Slovenske narodne podpore jednote. Prav z veseljem se vsak večer sedem k mizi, da prečitam Prosveto.

Z delom gre tukaj bolj slabo. Kompanije so dne 1. septembra pričele obratovati svoje rove pod odprto delavnico. Vsaki dan se ališ, da gre kateri stavkokažit. Tu na Harwicku je tudi par Slovencev med stavkokaži. Odločila sem se, da bmo objavila njih imena v Prosveti, ako ne prenehajo umazanega dela, da bodo vsi rojaki vedeli, kdo so. Tudi njih žene bi se morale zavdati tega početja. Kako neki jim morejo pripravljati jutraj jedi, če se domoljijo, da odjedajo njih moške kruh delavskim otrokom! Kar nas je na stavki, smo se odločili — očetje z družinami namreč — da se ne podamo, dokler ne podpisajo baroni premoga pogodbe, ki bo uničala. Mi se ne podamo, ker vemo, da bomo smagali.

Delavčeva opazovalnica

Piše Ivan Malak.

Amerikanščina.

Od časa do časa se skregamo, kaj bo z našim jezikom. Naša mlajša generacija, ki je arastla v Ameriki in ki se zdaj uveljavlja na vseh koncih in krajih ter izpodirva nas, ki smo se priklatili z one strani luže, govori čudno mešanico, kadar govori slovensko. Pravzaprav to ni več slovensčina, temveč nov jezik — angleški samostalniki in glagoli, ki se še deloma sklanjajo in spregajo na slovenski način.

To je nova "amerikanščina", ki se je razvila iz vsakega tujega jezika naseljencev; kolikor je narodnosti, toliko je "amerikanščin".

"Amerikanščina" ni prišla po krivdi mladine, vsaj deloma ne. Razvijati jo je začel prvi dragi rojak, ki se je naselil v Združenih državah, za njim pa bolj ali manj vsi drugi, setn priseljeni dragi-rojaki. Razvili smo nov "jezik" — potem smo pa še tako nemuni, da se jezimo nad mladino, ki je slabša od nas. Zakaj bi bila slabša? Mladina potuje po naših tirih.

Moj mladi prijatelj Louis Adamič v Los Angelesu, prvi ameriški literat slovenske narodnosti, je v novembrski številki Menckeneve revije "The American Mercury" objavil zelo interesantno razpravo o jugoslovanski govornici v Ameriki. Seveda obdeluje slovensko govornico, katero imenuje "tretji jezik", ki se je porodil iz slovenske in angleščine.

Adamič takole riše amerikanščino ali tretji jezik ameriškega Slovence:

Rojak pride v havz, gre v frontrum ali kično, prinese bo-

ket vode, gre po picher vina, sede k mizi in vzame špuno in forkljo, povzije porkčape ali šteks in voka ven. Ko je zaspan, gre na abštez, sezuje šuhe, natakne šliparje in gre na tojlet, potem pa zleze pod blenket. Njegova žena pestuje bebi, in če je sik, gre v druhtor po fizik. Zjutraj rojak vstane in brekfešta, nato vzame lončbuket in odide v fektarijo. Ako gre v majno, vzame v roke šaflo, če pa vorka v kakem švampu, obuja roburbuce. Na džabu je dosti basov, ki g vsi basirajo. Vesel pa je, ko pride peda. Takrat dobi mon za bord in visko. To on lajka. Njegova žena morda ne lajka tega, pa je fajt, ko privoka mož v havz in pravi stari: Serap!

Taka je povest, ki se lahko rartagne čez dve koloni, pa še ni vae povedano. Citatelji, ki ne pozna naše "amerikanščine", se bo zdelo, da čita Esperanto ali novo latovščino, ki mu je nerazumljiva.

"Tretji jezik" je absorbiral stotine angleških besed, koliko so pa Amerikanci vzeli nam? Adamič je navedel eno samo besedo: potical! Na jedilnem listku Messengerjevih restavrantov v Chicagu stoji redno tudi "Potitsa". Zaslugo, da je potica prišla na mize teh jedilnic in na jedilne listke v izvirniku, pa ima naš dragi rojak Fred Zalaznik, ki mi vsakekor ne zameri, če mu naredim malo brezplačne reklame.

Če koga veseli problem "tretjega jezika", mu ga drage volje prepusim, naj se ukvarja z njim. Mene ne boli glava radi tega.

JEŽICE

(Kogar ne sbežode, ta ne stoka.)

Enotna banda, ki rešuje blagajno S. N. P. J.:

Čarli Novak, Janko Jerič, Jaka Černe, Ivko Zupan in Toni Grdina.

V ozdaju za plotom je še nekaj temnih postav, ki podajajo zmočen "šuspurfel."

Kazimirjev svak Jerič je pred par dnevi priznal, da je zelo slabo informiran o "rdeči diktaturi" pri S. N. P. J., zato je naredil pomoto. Če bi bil gentleman, bi priznal vseh petdeset (in še več) "pomot", ki jih je Prosveta pribila zelo visoko.

Tega ni storil, pač pa je brč kljunil po dopisu br. Turka, bivšega gl. tajnika in potem je bevsknil: "To in tako politiko mi kritiziramo, žigosamo in razkrivamo!"

Brunni Jerič je spet slabo informiran! Prejranje slabe informacije ga niso nič naučile. Zato se je spet urezal. Ker se pa tako rad zanima za jednotna gospodarstva, bi bil gentleman, če bi se prej zanimal za tisto umazano politiko, katere se šopiri pri njegovi katoliški jednoti in katero je omenil gl. tajnik Zalar v zadnji številki katoliškega glasila.

Človek, ki sam brodi po močvirju in očita umazanost drugim, je zrel za norišnico.

NEZGODE NA ŽELEZNIŠKIH KRIŽIŠČIH.

V šest mesecih je bilo ubitih več ko tisoč oseb.

Washington, D. C. — Ameriško železniško društvo poroča, da je v šest mesecih na železniških križiščih ponesrečilo 1,062 oseb, ali tri osebe manj kot ravno v tem času v prejšnjem letu. Ranjenih je pa bilo na železniških križiščih 2,901 oseb, ali 209 oseb manj kot lani ravno v tem času.

Sedem rudarjev je izgubilo življenje.

Houghton, Mich. — V bližnjem bakrenem rudniku Quincy v katrem je pred par meseci razsajal ogenj, je te dni 7 delavcev izgubilo življenje. Ubila jih je eksplozija sapa. Dva mrljica so prinesli na površje v nedeljo; ostalih pet še niso našli.

(Dolje na 8. strani.)

Vesti iz Jugoslavije

Nevaren zlikovec prijet v Novem mestu. V sredo, 12. oktobra se je nastanil pri Kokiču mlad, eleganten gospod in se javil kot "Anton Marušić", direktor neke čestitke, tvrdke. Tekom popoldneva se je gospod "direktor" znanil s več trgovskimi potniki. Intimno prijateljstvo je sklenil s potnikom Ivanom Hamanom iz Ljubljane. Skupaj sta si najela hotelsko sobo, poveljstvo in odšla nato v Spilčarjevo kavarno, kjer sta krokala ponoč v noč. Naenkrat je "Marušić" postal slab, nakar je zapustil lokal, ne da bi poravnal zaplete. Meneč, da ima g. "Marušić" neomejen kredit, je kmalu za njim odšel tudi Haman. Ko je prišel Haman v hotel, je "Marušić" že prav trdno spal. Haman se je počasi slegel in vstal svojo denarnico z 2040 Din pod slamačo. Ko se je jutraj prebudil, je bila postelja njegovega prijatelja že prazna. Presenečen je segel pod slamačo in bil v naslednjem trenutku deležen še hujšega presenečenja, kajti njegova denarnica je zginita obenem z njegovim prijateljem!

Haman je takoj poklical hotelsko oboje in razložil svoj dogodek. Zvedel je, da je "direktor" že zgodaj jutraj zapustil hotel. O dogodku je bila obveščena orožniška komanda in po tej vseorožniški postaje na progi Karlovce-Ljubljane. Dognalo se je, da je "Marušić" zajtrkoval pri Windischerju na kolodvoru, kjer je račun tudi poravnal in nato odšel v neznan smer.

Sreča pa mu ni bila mila, kajti prijet in aretiran je bil v trenutku, ko je hotel na postaji Mirna peč stopiti v vlak, ki vozi v Ljubljano. Aretiral ga je orožniški podnadrednik Anton Mohar iz Novega mesta. Dozdevni "Marušić" je pri zaslišanju tatvino glado priznal ter izjavil, da je njegovo pravo ime Edward Urd. Star je 23 let in doma iz Primorja. Radi raznih pastolov, ki so ga že delj časa zasledovale belgrajske oblasti. Tako se je novomeški orožnikom posrečilo prav lep lov.

Smrtna nesreča v kamnolomu. Zagorje, 15. oktobra. — V petek popoldne, okrog pol 8. se je v velikem kamnolomu g. Birolle zgodila nesreča, ki je zahtevala smrtno žrtve. Ko je strelni mojster zažgal mine, so se vsi minerji umaknili daleč stran, samo miner Ciril Jušič je ostal v bližini zažgane mine, ker je smatral, da je zadosti oddaljen in da ga ne more zadeti nesreča. Toda katastrofa je nastopila takoj po prvem izstrelu mine. Jušiču je nenkrat zmanjkalo tla. S kamenjem vred se je zadel kotliti z višine 90 m naglo vzdol in je obležal sredi med kupom kamenja. Jušiča bi bilo kamenje popolnoma zakrilo, toda s sreči drugi izstrel mine ni eksplodiral v bližini.

Ko so tovariši pohiteli k Jušiču, so ga našli še pri polni zavesti. Videti pa je bilo, da ima notranje poškodbe zaradi pretresljajev pri drčanju s kamenjem. Poškodovanca so odnesli k zdravniku dr. Zarniku, ki je poleg drugih poškodb po telesu ugotovil, da je Jušiču tudi zlomilo roko. Ko so poškodovanca prenesli domov, je bil še vedno pri zavesti in se je dal tudi prevetiti. Okrog pol 5. pa je neopričajkovano nastopila smrt.

Pokojni Ciril Jušič je bil gorški rojak, oženjen, in je bil že sedem let zaposlen pri Birolli-nem podjetju. Podjetja ne zadene na nesreči nobena krivdava. Tragična smrt minerja Jušiča bo vsem delavcem v svari, da pri opasnem delu v kamnolomu ni previdnosti nikoli dovolj.

Rojstna hiša Josipa Jurčiča v razulu. Iz Muljave prihajajo vesti, da so morali del rojstne hiše Josipa Jurčiča zvezati z verigami in žicami, da ne razpade. Kako žalostno in aramotno je to za nas Slovence. Letos je izšel odle z dne 12. julija za ohranitev te literarno-zgodovinske znamenite stavbe v vseh naših dnevnih. Na stotine oddisov tega oklica se je še vrhu tega razposlalo na vse mogoče naslove, da bi se zbrali prispevki za

najnujnejšo popravo te slavne kmečke hiše. Toda nadvse klaverno je bil uspeh, kajti odbor je prejel komaj nekaj nad 3000 Din, stroške pa so strokovnjaki preračunali na 40.000 Din, in sicer za najskromnejša popravila.

Župana v Ljubljani ne bo? SLS je vložila ugovor proti ljubljanskim občinskim volitvam, ne da bi imela pravi razlog ali vzrok. Ugovor ima namen, zavleči volitev župana, drugega pozitivnega uspeha pa v tem položaju ne more imeti. Občinski svet tudi po volitvi župana ne bo delazmožen, ker nima nobene stranke absolutne večine. Škoda je, da bo najbrže zopet kmalu gospodaril na magistratu ali nov vladni komisar ali pa gerent.

Smrtna kosa. V Šoštanju je umrl po daljši mučni bolezni več let nad službeno dobo služeci učitelj in začasní šol. upravitelj v p. Jakob Vrečko iz Šoštanja. — V Mariboru je umrla Ljudmila Lendovškova, vdova po profesorju in znanstveniku. — V Jerčinu je umrla Helena Čonč, roj. Drame.

Nalezljive bolezni. V Trbovljah je bilo nekaj slučajev davice. Bolniki se nahajajo že v stanju rekonvalescence. — V Hrastrniku se je pojavila škrlatinka.

Samomor 17 letne deklice. V okolici Sv. Ivana v Vojvodini je 17letna Ivanka Grujićeva izvršila samomor. Vzrok, ki je ubogio deklico gnil v smrt, je okolnost, da so ji nedavno umrli starši ter se je čutila nesrečna in zapuščena.

IZ PRIMORJA

Bistrica plebe. Po italijanskih listih na Reki in v Trstu se ne prestanjo naznanjati plesne prireditve v Ilirski Bistrici. Danes plesajo oficirji 73. pešpolka, jutri je ples v korist fašistične ga doma, joputrinšjem "ballo" v kak "dobrodolni" namen. Največ plesov utegne biti odslej namenjenih za zgradbo fašistične ga doma. Na taki prireditvi je treba odrediti v to svrhu precej lir in fašisti gledajo, da prazni-ko žepe zlasti domačinom, ki se morajo udeleževati vseh takih prireditev, ker bi sicer veljali za subverzivne, Italiji nevarne individuje.

Premeščeni je v stare province 49 učiteljev. Ker se je šola pričela, ni pričakovati novih premeščenj. Na razpoloženje je stavljenih doslej 17 učiteljev in učiteljic. — Narodnih društev je razpuščenih že blizu 170. Skoro bo konec razpuščevalnega truda pri politični oblasti.

Košana ima novega podešata. Slovenski fašist geometer Premrl je odslovljen. V mlekar-ko zadržuje v Novi Sušici so vrtili fašističnega komisarja brez njegove vednosti. Za malo se mu je zdelo to. Udeležil se je običnega zbora in se je izrekel o postopanju z zadržano ne ba laakavo za fašistično stranko. Takoj je moral odločiti svoje mesto kot politični podešat in odstavljen je tudi kot politični tajnik za Košano. Resnica ostane ta, da fašisti nekaj časa izrabljajo Slovence v svoje svrhe, nato pa poiščejo priliko, da jih brečnejšo od sebe. Baje bo moral Premrl celo čez mejo, dasi ima italijansko državljanstvo!

Društva razpuščena sedaj tudi v reški pokrajini. V Voloskem-Opatiji je razpuščeno žensko združenje, potem športni klub "Olimp" in mladinski klub "Sloga".

V Dornbergu je učiteljval neki Novacco. Surov človek je to, ki je prišel v nas križje s starši, z občinskimi voditelji in končno tudi s fašisti. Ubogi otroci so mnogo pretrpeli pod divjačkim Novaccem. Radi grdega ravnanja z njimi je bil pozvan pred goriške sodnike in obsojen. Kaj se je zgodilo žnjim po obsodbi? Šolska oblast ni niti trenotek mislila na to, da bi takega človeka odslavila iz šole, premeštila ga je v Reizjo in sedaj bo lahko tam divjal nad šolsko mladino.

VESTI IZ NASELBIN

(Nadaljevanje s 2. strani.)

prostore v jami, četudi je bila večina njih dobro informirana o položaju, kajti zato so skrbela stavkovne straže in delavski pohodi po naselbinah in mimo kompanijskih stanovanj. Pohodi so se vršili z zastavo in godbo na čelu. Imeli smo tudi več javnih sej ali shodov, na katerih so unijski uradniki tolmačili položaj njim in nam.

Enim je šla njih beseda do srca in so pobrali šila in kopita, pa so šli, drugi so pa ostali. To se ponavlja že skozi 2 leti in se še zdaj: eni notri, drugi ven. A samo s tem rezultatom, da jih vedno več ostane, tako da so zdaj kompanijska stanovanja že čisto nabita.

Dasi je družba izčrpala vsa sredstva, da bi spravila nas, stare premogarje delati za letošico iz leta 1917, pa se ji naka-na ni posrečila. Dobila je celo par Slovencev, ki so sklicali nekako sejo ali kakor so to sami nazivali prijateljski pomenek. Ali ko so začeli hvaliti svojo suho robo, so jih dobili poštono; drugega jim tudi ni šlo. Ko bi hotel naštet vse šikane, kar so jih naredili kompanijski petolizniki v naši naselbini v teku dveh let, bi bil list premajhen.

Kar se tiče nas Slovencev, vztrajamo v stavki sto odstotno. Poleti si je vsak dobil kako delo zunaj, da je zaslužil par dolarjev za najpotrebnejše. Delo zunaj bo zdaj pri kraju. Res, star-ka zima že trka na vrata. Maršakateri družinski oče s strahom zre v bodočnost. Unija da je podpora najpotrebnejšim še precej časa, ali ko bo zima pritisnila, ko se ne bo moglo nič več zaslužiti zunaj, bo morala poseči glojbe v svojo blagajno. Kedar nam delavcem napočijo boljaki dnevi? Odgovor je lahek: Kadar bomo imeli v občinskih, okrajnih, državnih in zveznih uradih svoje tovariše delavce, katere bomo sami izvolili iz naših vrst. Oni bodo delili pravico kot brat bratu, ne pa kakor gospodar psi, kakor se sedaj godi.

Ali predno se to zgodi, je potreba lastne delavke politične stranke. Da pa delavec zve, v katero stranko on spada, je potrebno, da čita dober delavski časopis. Za nas Slovence je Prosvea eden najboljših. Kdor še dvomi, katera stranka je boljša republikanska ali demokratska, mu bo Prosvea odprla oči, da bo spoznal, da ni nobega za delavca, ampak samo za kapital.

In če hočemo kaj doseči, se moramo pridružiti praporu, na katerem so zapisane besede Karla Marksa, ki nam kažejo: "Delavci vseh dežel, združite se!" To je naša stranka.

Pozdravljam vse razvedno zavedne delavce širom Amerike! — John Blashich.

Gorko vreme.

Chisholm, Minn. — V Prosveti čitam o izredno toplem vremenu, ki prevladuje v tem letnem času. V državi Illinois in v sosednjih državah da imajo tako toplo vreme, da so češnje v cvetju in da zgodovina ne beleži takto toplega vremena v oktobru, kakor je letos.

Zdi se mi, da tudi Minnesota, posebno tukaj na severu, ne beleži tako toplega vremena, kakor ga imamo letos v oktobru. Danes, ko to pišem, je 27. oktobra in je tako toplo, kakor najlepšega dne v avgustu. Tak je celi mesec oktober. Koncem septembra je bilo padlo par snežink in potem je zmiraj toplo.

Danes sem bil tudi na lov. Šel sem gledat, v katero smer so zajci obrnjeni. Pa ne vem, v katero, zakaj videl nisem nobenega. Menda je resnica, kar pravijo boljši lovci kot sem jaz, da zajcev letos ni. Ker nisem videl nobenega zajca, sem pa natrgal en šop vrbovih mačic, ali kakor jim pravi Amerikane "pussy willow," ki so tako razcvetene, kakor v aprilu, ker najbrže se ni-šo še nikdar tako razcvetele v oktobru kakor letos, odkar se imenuje ta država Minnesota.

Vaak si pa želi, da bi tako gorko vreme ostalo vsaj še en mesec; bi se precej prihranilo na kurjavi. — Joseph Uhl.

KNJIGA, KI JE NIHČE NE ČITA, PRINAŠA SREČO.

Londonaki list "Evening News" poročajo, da je neki stalen posetnik vatikanske knjižnice v Rimu po čudnem naključju postal večkratni milijonar. Vsaokolec Evgen Lacosta je bil strasten čitatelj. Ni minil dan, da ne bi bil čepel v vatikanski knjižnici. Prebiral je nove in stare knjige, tudi take seveda o katerih ne vedo drugi ljudje ničesar. Čisto slučajno je nekega dne zahteval pozabljeni knjigo Emila Fabria de Revisa, pisatelja, ki je današnjemu rodu docela neznan. V njegovi knjigi je našel listič z besedami: "Kdo najde ta listek, naj ga nese k advokatu in naj se sklicuje na register L. i. št. 162." Na lističu je stalo ime advokata in datum, ko je bilo besedilo zapisano: Rim, dne 5. februarja 1784.

Student je imel vse skupaj za nedolžno šalo in se je res napotil k advokatu iz radovednosti kaj ga čaka pri njem. Kako se je pa začudil, ko je zvedel, da prejme ček z nakazilom na osem milijonov lir. Advokat je dal srečniku naslednje pojasnilo:

Knjiga, ki ste jo prelistovali je izvala, ko je izšla, tako kritiko, da je pisatelj izgubil ves pogum in se je zaklel, da ne napiše nikdar več vrstice. V izvor knjige, ki ga je izročil vatikanski knjižnici, pa je vložil listek da se preveri, če je njegovo delo res tako zanič, da ga ne bo čital nihče na svetu.

V svojem življenju res ni doživel tega veselja. Vse svoje letnje je zapustil advokatu pod naznačeno šifro. Hotel je osrečiti vsaj enega človeka — kar se mu je posrečilo šele sedaj, polnih 148 let po njegovi smrti. Kot nagrado je prejel marljivi bralcem osem milijonov lir, vasot, v katero je vžet kapital in stotri inštridesetletne obresti.

MOŽJE SO PASTORKI PRI RODE.

Dr. Laumonier piše v nekem pariškem listu, da je treba tolikokrat povdarjano krilatico da so ženske slabotnejši spol, vrčed med staro šaro. Ženske so od pornejše nasproti smrti. Več je vdov kot vdovec, več stark kot starcev. Priroda je poskrbela da se rodi več moških kot žensk, ker po naravi moški hitreje in številneje umirajo.

Povprečna življenska doba ženskega spola je nekoliko daljša nego pri moškem spolu. Pri ne da bi kdo ponovil star dovtip da žene krajšajo moškim življenje. To je priroden pojav, ki ga zasledimo že pri živalih. Že pred rojstvom se degenerira več moških zarodkov kot ženskih. Moških mrtvorjenčkov je več nego ženskih. Vsi te mu pa se rodi več moških kot ženskih otrok, toda umrljivosti dečkov je večja. V Angliji je l 1913 prišlo na vsakih 100 umrlih deklic 129 dečkov.

Vzrok je bržčas ta, da moški oddaja več energije in se tudi čustno bolj izčrpa. Na moškem leti bolj nego na ženski teža življenja. Mnogo moških prekaša po nečnosti in občutljivosti ženske, ki so na zunaj nežne, na znotraj pa krepke, odporne in žilave.

Zobozdravnik umorjen.

New York, N. Y., 29. okt. — Zobozdravnik Jacob Gross je bil umorjen v svojem uradu na 26 Columbus ulici. Vse kaže, da je bil Gross umorjen po nekem škemsku, kateremu je popravljal zobe.

Zobozdravnik je bil ustreljen v levo roko, od koder je šla kroglja v telo in obstala blizu srca. V roki je še držal malo zobozdravniško zrcalo. Policija misli, da je bil umor izvršen po bolniku, ki je bil valed bolečin v hipni blaznosti.

Lepa Ana.

Turist brhki oskrbnici planinske kočice: "Torej vi ste Ana — no tu je imel moj prijatelj prav."

Oskrbnica: "Kaj mislite s tem?"

Turist: "E, moj prijatelj je bil lanko leto mimogrede tudi v tej koči in je v mojo potno knjigo vpisal vsa imena oskrbnic in natakaric; vas Ana je pa še posebej označil z sveticico."

Anatole France:

V ŽENSKI KAZNILNICI

Približno deset let je že, nemara več, nemara manj, kar sem obiskal žensko kaznilnico. Nameščena je v starodavnem gradu, zgrajena za časa Henrika IV., ki s svojimi škrljastimi strehami obvladuje mračno, ob reki ležeče mestoce na jugu. Ravnatelj jetnišnice je bil doma-ka že dosegel za upokojitve predpisano starost; nosil je črno lasuljo in belo brado. Bil je ravnatelj, kakor jih ne najdeš zlahka na tem mestu. Mislil je čisto po svoje in imel je človeška čuvstva. Ni si ustvarjal napačnih predstav o pravosti svojih tri sto varovank, vendar je menil, da ni mnogo nižja od pravosti treh stotin žensk, ki bi jih bil na slepo arečo izbral v kakem mestu.

— Pri nas je od vsega nekaj — no, kakor povsod drugod, — tako je govoril, kakor se mi je delalo, njegov blag pogled.

Ko smo zavili preko dvorišča, je dolga vrsta kaznenk pravkar končavala nemi sprehod in odhajala v delavnice. Med njimi je bilo mnogo stark s surovimi in potuhnjenimi obrazi. Prijatelj, doktor Cabane, ki nas je spremljal, me je opozoril, da imajo skoro vse te ženske značilne telesne napake, da je med njimi pogosta škiljavost, da so degenerirane in da bi se jih med njimi našlo zelo malo, ki ne bi bile zaznamovane s znaki hudodelstva ali pa sločina.

Ravnatelj je počasi zmaljal z glavo. Dobro sem opazil, da se veruje v teorije zdravnikov-kritičarjev. Očividno je bil prepričan, da se v naši družbi krivci ne razlikujejo vselej tako zelo od nedolžnih.

Peljal nas je v delavnico. Videli smo pri delu pekarike, perice in šivilje za perilo. Delo in snaga sta povsod ustvarili — delal bi — nekaj radostnega. Ravnatelj je z vsemi temi ženskami dobro ravnal. Najbolj glupe in najhudoobnejše ga niso moge spraviti iz ravnotežja; nikdar ni izgubil potrpežljivosti in dobrototnosti. Sodil je, da je treba ljudem, s katerimi živijo, spregledati marsikaklo slabost in da ne smeš preveč zahtevati niti od hudodelk in zločink. Čisto nasprotno, kakor je navada, ni zahteval od tatic in zvodnic, da morajo biti popolne, odkar so bile kaznovane. Ni verjel v npravnostno učinkovitost kazni in je obupaval nad poizkusi, da bi bila ječa postala šola krepotosti. Prav zaradi tega ker ni veroval, da poboljša ljudi, če jim naloži trpljenje, je akual tem nesrečnicam prihranil kolikor možno veliko trpljenja. Ne vem, ali je bil veren v svojih čuvstvih, vendar pojmu pokore ni pripisoval npravnega pomena.

Kaznilniški pravilnik tolmáčim, — mi je dejal, — preden ga izvajam. Sam ga razlagam jetnicam. Pravilnik predpisuje n. pr. brezpogojno molčanje. No, če bi res brezpogojno molčale, bi bile postale bedaste ali blazne. Mislim, in to sem dolžan misliti, da pravilnik tega ne namerava. Pa jim rečem tako-le: "Pravilnik vam veleva, da morate molčati. Kaj to pomeni? To, da vas nadzornice ne smejo slišati. Če vas slišajo, boste kaznovane; če vas nihče ne sliši, ni vzroka, da bi vam kdo kaj očital. Moja naloga ni, da nadzorujem vaše misli. Če vaše besede niso glasnejše od vaših misli, vas zaradi besed ne bom klical na 'odgovor.' Tako opozorjene se trudijo govoriti tako, da — tako rekoč — ne izstijo nobenega zvoka. Ne polazne in predpisu je ustrezno.

Vprašal sem ga ali njegovi službeni predstojniki odobravajo tako tolmačenje pravilnika ali ne.

Odvrnil mi je, da mu nadzorniki to čisto očitajo; da jih tedaj vodi prav do zunanjih vrat in jim pravi: "Vidite to omrežje; leveno je. Če bi tu notri zapirali moške, bi ne bil v osmih dneh ostal niti en edifi. Ženske se ne spominjajo, da bi pobeegnile. Toda pametno je, če jih ne stotrimo divjih. Jetniški red že tako in tako ni posebno ugoden za njih telesno in npravnstveno zdravje. Jaz ne prevzamem več

odgovornosti, da jih čuvam, če jim naložite muko molččnosti."

Bolnica in spalnice, ki smo jih nato posetili, so bile nameščene v velikih dvoranah, pobeelnih z apnom, kjer se od vsega starinskega bleška ni ohranilo nič, razen veličastnih kamninov iz silvega kamna in črnega marmorja, nad katerimi so stale sijajne krepkosti, izvršene v visokem reliefu. Neka "Pravičnost", ki jo je okoli leta 1600 izklesal neznani flamski, poitalijanski umetnik, z golim nadrijem in z enim stegom izven preklanega krila, je v tolsti roki držala vznemirjeno tehnično, na kateri sta se skledili zadelavi kot dvoje cimbal. Boginja je obračala konico svojega meča proti mladi bolnici, ki je ležala v železni postelji na šimnici, tenki kakor zložen otrok. Dejal bi — da je bila še otrok.

— No torej! Vam gre bolje? — je vprašal doktor Cabane.

— O, da gospod, dosti bolje.

In namehnila se je.

— Le naprej tako, kar lepo mirni bodite in odpravili boste.

Pogledala je zdravnika z velikimi očmi, polnimi radosti in upanja.

— Bila je namreč hudo bolna, ta mala, — je rekel doktor Cabane.

In šli smo naprej.

— Zaradi kakšnega progressa je bila obojena?

— Zaradi hudodelstva, ne zaradi pregreška.

— Ah!

— Detomorlika.

Na koncu dolgega mostovja smo vstopili v prav prijazno sobico, vse napolnjeno s omarami in kjer okna, ki so se odpirala nazven, niso bila zamrežena. Tu je mlada, prav čedna ženska sedela za pisalno mizo in pisala. Zraven nje je druga, ki je bila precej lepega života, iskala ključ v svečniku, ki ji je visel za pasom. Skoro bi bil mislil, da vidim ravnateljčev hčerki. Opozoril me je, da sta to kaznenki.

— Niste videli, da imata kazneniško obleko?

Tega nisem bil opazil, brez dvoma zato ne, ker je nista nosili tako, kakor vse ostale.

— Njuni obleki sta lepše napravljene in čepici, ki sta manjši, sta tako posajeni, da se jima vidi šop las.

— To je zato, mi je odgovoril stari ravnatelj, — ker je zelo težko preprečiti, da ne bi ženska kazala svojih las, če so lepi. Tudi da ti dve velja splošen red in delavna dolžnost.

— Kaj delata?

— Ena je arhivarka, a druga je knjižničarka.

Ni bilo treba vpraševati: bili sta dve hudodelki iz ljubezni. Ravnatelj nam ni prikrival, da hudodelke bolj ceni od navadnih zločink.

— Poznam med njimi, je dejal, — take, ki jim je njihovo hudodelstvo tuje. Bilo je to kot nekakšen blisk v njihovem življenju. Zmožna so poštenosti, poguma in plemenitosti. O mojih taticah tega ne bi mogel trditi. Njihovi zločinski pregreški, ki ostajajo vedno srednjevrstni in prostaki, tvorijo temelj njihovega bitja. Nepoboljšljive so. In ta nizkotnost, ki jih tira, da zagreše graje vredna dejanja, se kaže vsak hip v njihovem obnašanju. Kazen, ki jih doleti, je sorazmerno lahka in ker je njihova telesna in npravna občutljivost prav malenkostna, prenašajo kazni največ z lahkoto.

— Ne more pa se reči, — je živahno dodal, — da so vse te nesrečnice nevedne usmiljenja in da ne zaslužijo, da se človek zavzame zanje. Dalje ko živim tu, bolj opažam, da krivih ljudi sploh ni, in da so na svetu sami nesrečniki.

Pozval nas je, naj stopimo v njegovo pisarno. Velel je neke-mu pazniku, naj pripelje kaznenko šte. 503.

Pokažem vam, nam je rekel, — prizor, ki ga nisem vnaprej pripravil, prošim vas, da mi to verjamete, in ki vam bo brez dvoma vdahnil novih premislekov o zločinu in kazni. Kar boste videli in slišali, to sem videl in slišal jaz stokrat v življenju.

Kaznenka je v spremstvu nadzorovalke stopila v sobo. Bila je mlada, prav brhka kmeti-

ca, preprostega, neumnega in milega obraza.

— Veselo novico vam moram naznaniti, — ji je rekel ravnatelj. — Gospod predsednik republike, ki je bil obvečen o vašem dobrem ponašanju, vam spregleduje ostanek kazni. V soboto boste ali odšli.

Poslušala je z napol odprtimi usti, roke sklenjene na trebuhu. Toda pojmi niso urno prodirali v njeno glavo.

— Prihodnjo soboto boste ali iz tega zavoda. Prosti boste.

Sedaj je razumela; roke so se ji v žalostni kretnji dvignile in ustnice so ji vztrepetale.

— Ali res moram proč odhod? Toda, kaj bo z menoj? Tu so mi dajali hrano, oblačili so me in vse ostalo. Ali ne bi mogli reči temu dobremu gospodu, da bi bilo bolje, da ostanem, kjer sem?

Ravnatelj ji je na prijazen a odločen način predložil, da ne more zavrniti molosti, ki ji je bila izkazana; nato jo je opozoril, da prejme od svojem odhodu nekaj denarja, deset ali dvajset frankov.

Ihte je odšla.

Vprašal sem, kaj je storila ta-le.

— 503. Bila je dekla na kmetih. Ukradla je gospodarjevim spodnje krilo. Domača tatvina. Saj veste, zakon domačo tatvino ostro kaznuje.

HIPNOZA ŽIVALI.

Kako daleč segajo poskusi hipnotiziranja živali, nam povedo poročila še iz časa egiptovskih kraljev faraonov. V av. pisnu stare zavese se omenja čudež s kačami, ki sta ga izvršila Mojzes in Aron. Princela sta pred faraona svedeni palice in, ko sta jih vrgla na tla, so se spremenile v kače, ki so alkač napadle kralja.

Ta poskus izvajajo egiptovski krotilci kat še danes. Rasdržijo strupeno naočarko, da pihla in dviga glavo. Lahen udarec s "čudodelno" palčko za vrat in divje razdražena naočarka postane trda in negibna. Vsa jo lahko prime in obrača kakor se mu poljubi in ni se mu treba bati njenega smrtonosnega pika. Šele čez delj časa kača sopeset olivi. Prej trdno skrbčeno mládce začne apet delovati.

V isto vrsto poskusov spada oni, ki ga je Kircher napravil s kokošjo. Ta pater iz 17. stol. imenuje poskus "Experimentum mirabile delmaginatione gallinae". Če zgrabitmo kokoš, jo postavimo na hrbet in ne pustimo, da se giblje, postane čez par trenutkov čisto negibna in ostane v tem stanju, kljub temu, da smo jo spustili, precej časa. Isto kakor za kokoš, velja za celo kopico drugih živali, za sajce, golobe, žabe, martinčke itd.

V najnovejšem času so dognali, da ta otrplost izvira iz posebnega stanja živčnih aredišč v malih možganih. V podrobnosti se tu ne moremo spuščati, toda jasno je, da tu ne gre za duševno življenje pri živalih! — R. B.

NAZNANILO DELNICARJEM

Slov. nar. doma v Waukeganu, Ill. V nedeljo dne 6. novembra 1927 se vrši izvanredna delniška seja delničarjev S. N. Doma, katera je sklicana, radi naznanjanja med delničarji radi postavnih sklepov odbora. Ker ne gre za dobrobit vsem delničarjem in za splošno korist S. N. Doma, se vas torej ukladno naproša in obvešča, da se te seje ne morete udeležiti vsi, ter vkrmete vse kar vam mogoče najbolje.

Seja se začne ob 8. uri zjutraj. Torej še enkrat vsi na sejo!

Za S. N. D. in odbor — M. C. Warhak, tajnik. (Adv.)

FARMA NA PRODAJ.

Proda se 120 akrov dobra farma in prav po nizki ceni, je le 1 miljo od mesta in je prav poleg jezera (Ieka.) Vrok prodaje je, ker sem sam. Več se izve pri lastniku: Alfred Mlakar, Lydon Station, Wla. (Adv.)

